

107701 - شروط صحت نماز

سوال

شروط درستی نماز چیست؟

پاسخ مفصل

شرط در تعریف اصولیان یعنی: آنچه عدمش الزاما به معنای عدم باشد و وجودش الزاما به معنای وجود [یا عدم] نباشد.

شروط درستی نماز نیز یعنی: آنچه درستی نماز به آن وابسته باشد، آنطور که اگر یکی از این شروط دچار اختلال شود نماز نیز صحیح نباشد، و این شروط عبارتند از:

شرط نخست: دخول وقت - که مهم‌ترین شروط است - زیرا نماز به اجماع علما قبل از داخل شدن وقتش صحیح نیست، زیرا الله تعالی می‌فرماید:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ [سوره نساء: ۱۰۳]

(همانا نماز برای مؤمنان فریضه‌ای است زماندار).

اوقات نماز را الله تعالی به شکل مُجَمَّل در کتابش آورده و فرموده است:

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنِ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ [سوره اسراء: ۷۸]

(نماز را از زوال آفتاب تا تاریکی شب برپا دار و [نیز] نماز صبح را، زیرا نماز صبح همواره [مقرون با] حضور [ملانکه] است).

این سخن حق تعالی که ﴿لِدُلُوكِ الشَّمْسِ﴾ یعنی: زوال آن و این سخن الله متعال که: ﴿إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ﴾ یعنی تا نیمه شب و این وقت از نیمه روز تا نیمه شب است که چهار نماز را در برمی‌گیرد: نمازهای ظهر و عصر و مغرب و عشا.

و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - همه این نمازها را به شکل مفصل در سنتشان آورده است و در قبلا در پاسخ به سؤال شماره (9940) به آن پرداخته‌ایم.

شرط دوم: پوشاندن عورت، بنابراین کسی که با عورت مکشوف نماز بگذارد نمازش درست نیست، زیرا الله تعالی می‌فرماید:

﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ [سوره اعراف: ۳۱]

(ای فرزندان آدم جامه خود را در هر نمازی بپوشید).

ابن عبدالبر - رحمه الله - می‌گوید: «بر این اجماع کرده‌اند که هرکس لباسش را (یعنی پوشیدن خود را) ترک کند در حالی که قادر به پوشاندن خود باشد و نماز بگذارد، نمازش فاسد است».

عورت‌ها نسبت به نمازگزار بر چند دسته است:

۱- عورت مخففه: یعنی عورت مرد از هفت سالگی تا ده سالگی که تنها دو عورت دارد: دو شرمگاه جلو و پشت.

۲- عورت متوسطه: یعنی عورت مردی که از ده سال به بالا دارد که عورتش میان ناف و زانو است.

۳- عورت مغلظه: عورت زن آزاد بالغ است که همه بدن او در حال نماز عورت است مگر صورت و دو کف دست، و علما درباره روی پاهایش (از مچ پا به پایین) اختلاف نظر دارند.

شرط سوم و چهارم طهارت است که بر دو نوع است: طهارت از بی‌وضوئی و طهارت از نجاست.

۱- طهارت از حَدِّ اکبر و اصغر. پس هر که در حال حدث (در حال بی‌وضوئی یا در حال جنابت) نماز بگذارد نمازش به اجماع علما درست نیست، زیرا بخاری (۶۹۵۴) از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت کرده که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «الله نماز کسی از شما را در صورت بی‌وضوئی نمی‌پذیرد تا آنکه وضو گیرد».

۲- طهارت از نجاست، بنابراین اگر در حالی که نجاستی بر [بدن یا لباسش] بود و به آن آگاه بود و نماز خواند، نمازش درست نیست.

نمازگزار باید در سه موضع از نجاست دوری کند:

موضع نخست: بدن. یعنی نباید بر بدنش هیچ نجاستی باشد؛ حدیثی که مسلم (۲۹۲) از ابن عباس - رضی الله عنهما - روایت کرده دال بر این است، آنجا که می‌گوید: «پیامبر - صلی الله علیه وسلم - از کنار دو قبر می‌گذشت پس فرمود: این دو عذاب می‌شوند و در امری که بزرگ باشد عذاب نمی‌شوند؛ یکی از آن دو سخن چینی می‌کرد و دیگری خود را از ادرارش پاک ننگه نمی‌داشت...».

موضع دوم: لباس، که این حدیث بخاری (۲۲۷) از اسماء بنت ابی بکر - رضی الله عنهما - دال بر آن است، آنجا که گفت: «زنی به نزد پیامبر - صلی الله علیه وسلم - آمد و گفت: اگر یکی از ما لباسش آلوده به [خون] حیض شد چه کار باید انجام دهد؟ ایشان فرمودند: آن را [که خشک شده] پاک می‌کند و می‌کند [و آثار خشک شده خون را جدا می‌کند] و تکان می‌دهد سپس [اثرش را] با آب می‌شوید و آبش را [می‌فشارد و] خارج می‌کند و با آن نماز می‌گذارد».

موضع سوم: مکانی که در آن نماز می‌گذارد؛ حدیثی که بخاری از آنس بن مالک - رضی الله عنه - روایت کرده دال بر آن است: «بادیه‌نشینی آمد و در گوشه‌ای از مسجد ادرار کرد، پس مردم او را به تندی نهیب زدند و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - آنان را از این کار نهی کرد و چون آن مرد ادرارش را به پایان رساند، امر فرمود تا دلوی آب بیاورند و بر آن بریزند».

شرط پنجم: رو کردن به قبله، پس هر که با وجود توانایی، نماز فرضی را به سویی جز قبله بخواند، نمازش به اجماع علما باطل است؛ زیرا الله تعالی می فرماید:

﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ [سوره بقره: ۱۴۴]

(پس روی خود را به سوی مسجد الحرام کن و هر جا بودید روی خود را به سوی آن بگردانید).

و همچنین به دلیل این سخن رسول الله - صلی الله علیه وسلم - که در حدیث «مسئء الصلاة» به شخصی که نمازش را به درستی ادا نمی کرد فرمود: «سپس رو به قبله کن و تکبیر بگو» به روایت بخاری (۶۶۶۷).

شرط ششم: نیت، پس هر که بدون نیت نماز بخواند نمازش باطل است؛ زیرا بخاری (۱) از عمر بن الخطاب - رضی الله عنه - روایت کرده که فرمود: شنیدم که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می فرمود: «همانا کارها به نیتها بستگی دارد و همانا هرکس همان چیزی را دارد که نیت کرده است»، بنابراین الله کاری را بدون نیت نمی پذیرد.

شش شرط پیشین مخصوص نماز بودند، و شروط دیگری که در همه عبادتها عام است نیز به آن افزوده می شود مانند: اسلام، و عقل و تمییز.

بر این اساس، شروط درستی نماز به طور کلی نه شرط است:

اسلام و عقل و تمییز و رفع حَدَث (از بین بردن بی وضویی و جنابت) و از بین بردن نجاست و پوشاندن عورت و وارد شدن وقت و رو کردن به قبله و نیت.

والله اعلم.